

**הערה כללית מס' 21: באה במקומה של הערה כללית
מס' 9 בדבר יחס אנושי לאנשים שחירותם נשללה
(סעיף 10) 10.4.1992.
CCPR General Comment No. 21 (General Comments)**

ראשי התיבות של שם האמנה: CCPR

הערה כללית מס' 21

באה במקומה של הערה כללית מס' 9
בדבר יחס אנושי לאנשים שחירותם נשללה

(סעיף 10)

(המושב ה-44, 1992)

1. הערה כללית זו באה במקומה של הערה כללית מס' 9 (המושב ה-16, 1982), משקפת אותה ומפתחת אותה.
2. סעיף 10 א' לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות חל על כל אדם שחירותו נשללה על-פי חוקיה וסמכותה של המדינה ואשר מוחזק בבית סוהר, בית חולים – ובייחוד בית חולים פסיכיאטרי – מחנה מעצר, מוסד ענישה או מתקן אחר. על מדינות שהן צד לאמנה להבטיח ציות לעיקרון שהותווה בסעיף זה בכל המוסדות והמתקנים שבני אדם מוחזקים בהם בתוך תחום סמכות השיפוט שלהן.
3. סעיף 10 א' לאמנה מטיל על המדינות שהן צד לה חובה פוזיטיבית בנוגע לאנשים שפגיעותם רבה במיוחד בשל מעמדם כאנשים שחירותם נשללה, ומשלים עבורם את האיסור על עינויים ועל יחס או עונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים אחרים הקבוע בסעיף 7 לאמנה. לפיכך, לא זו בלבד שאסור לחשוף אנשים שחירותם נשללה ליחס המנוגד לסעיף 7, לרבות ניסויים רפואיים או מדעיים, אלא אף אסור לחשוף אותם לכל קושי או מגבלה שאינם נובעים משלילת החירות; חובה להבטיח כי כבודם של אנשים כאלה יישמר באותם תנאים שבהם נשמר כבודם של בני חורין. אנשים שחירותם נשללה נהנים מכל הזכויות שנקבעו באמנה, בכפוף להגבלות שלא ניתן להימנע מהן בסביבה סגורה.
4. החובה לנהוג בכל האנשים שחירותם נשללה ברוח אנושית ומתוך התחשבות בכבודם היא כלל יסוד בעל תחולה אוניברסאלית. עקב כך, תחולתו של כלל זה, שהוא

בגדר דרישת מינימום, אינה יכולה להיות תלויה במשאבים החומריים העומדים לרשות המדינה. כלל זה חייב לחול ללא הבחנה מכל סוג שהוא, כגון גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש, ייחוס או מעמד אחר.

5. המדינות שהן צד לאמנה מוזמנות להצביע בדוחותיהן על המידה שבה הן מיישמות את הסטנדרטים הרלוונטיים של האו"ם החלים על היחס לאסירים: תקנות הסטנדרט המינימאלי לטיפול באסירים (1957), קובץ העקרונות להגנה על כל הנתונים בכל צורה של מעצר או מאסר (1988), כללי ההתנהגות לממונים על אכיפת החוק (1978) ועקרונות האתיקה הרפואית הרלוונטיים לתפקידם של אנשי סגל רפואי, ובייחוד רופאים, בהגנה על אסירים ועל עצירים מפני עינויים ומפני יחס או עונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים אחרים (1982).

6. הוועדה מזכירה כי יש לספק בדוחות מידע מפורט על חקיקה מדינתית ועל הוראות מנהליות המשפיעות על הזכות המעוגנת בסעיף 10 א'. הוועדה סבורה גם כי חיוני שיצוינו בדוחות האמצעים הממשיים שננקטו בידי הרשויות המוסמכות כדי לפקח על היישום היעיל של הכללים בנוגע ליחס לאנשים שחירותם נשללה. המדינות שהן צד לאמנה צריכות לכלול בדוחותיהן מידע בנוגע למערכת הפיקוח על בתי הכלא, בנוגע לאמצעים הספציפיים למניעת עינויים ויחס או עונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים וביחס לאופן שבו דואגים לפיקוח נטול פניות.

7. זאת ועוד, הוועדה מזכירה כי יש לציין בדוחות אם ההוראות השונות שניתן להחיל מהוות חלק בלתי נפרד מההנחיות וההכשרה הניתנות לאנשי הסגל הנהנים מסמכויות ביחס לאנשים שחירותם נשללה ואם אנשי סגל כאלה נשמעים להוראות אלה בקפידה בעת ביצוע תפקידם. כמו כן, ראוי לציין אם לאנשים שנעצרו או נכלאו יש גישה למידע כזה ולאמצעים משפטיים יעילים שיאפשרו להם להבטיח שכללים אלה יכובדו, להתלונן במקרה שמתעלמים מהכללים ולקבל פיצוי הולם במקרה של הפרתם.

8. הוועדה מזכירה כי העיקרון שנקבע בסעיף 10 א' מהווה בסיס לחובות הספציפיות יותר של המדינות שהן צד לאמנה ביחס למשפט הפלילי, המפורטות בסעיף 10 ב' ובסעיף 10 ג'.

9. סעיף 10 ב' (1) קובע כי יש להפריד ככל האפשר בין נאשמים לבין מורשעים, למעט בנסיבות מיוחדות. הפרדה כזו נדרשת כדי להדגיש את מעמדם של אלה הראשונים כאנשים שלא הורשעו ושמורה להם הזכות לחזקת החפות כפי שנקבעה בסעיף 14 ב'. על המדינות שהן צד לאמנה לציין בדוחותיהן כיצד מיושמת הפרדתם של נאשמים ממורשעים ולהסביר מהו ההבדל ביחס הניתן לנאשמים ולמורשעים.

10. בכל הנוגע לסעיף 10 ג', העוסק באנשים שהורשעו, הוועדה מעוניינת לקבל מידע מפורט בנוגע לניהולה של מערכת בתי הכלא בכל מדינה שהיא צד לאמנה. שום מערכת של בתי כלא אינה צריכה להיות מכוונת לענישה בלבד; על מערכת כזו לשאוף במהותה להחזרתו למוטב של האסיר ולשיקומו החברתי. המדינות שהן צד לאמנה מוזמנות לפרט אם יש להן מערכת המספקת סיוע לאחר השחרור ולמסור מידע בנוגע למידת ההצלחה שלה.

11. בכמה מקרים, המידע שנמסר על-ידי מדינה חברה לא הכיל התייחסות ספציפית לא להוראות התחקיות או המנהליות ולא לאמצעים המעשיים הננקטים כדי להבטיח חינוך מחדש של מורשעים. הוועדה מבקשת מידע ספציפי בנוגע לאמצעים הננקטים כדי

לספק הוראה, חינוך וחינוך מחדש, הנחיה והכשרה מקצועית וכן בנוגע לתכניות עבודה לאסירים בתוך מתקני כליאה כמו-גם מחוץ להם.

12. כדי לקבוע אם העיקרון שנקבע בסעיף 10 ג' מכובד במלואו, הוועדה מבקשת גם מידע על האמצעים הספציפיים המיושמים במהלך מעצר, למשל האופן שבו מתייחסים באורח פרטני לאנשים שהורשעו ואופן סיווגם, מערכת המשמעת, כליאה בבידוד, כליאה במתקנים שמורים והתנאים שבהם מובטח הקשר עם העולם שבחוץ (משפחה, עורך דין, שירותים חברתיים ורפואיים וארגונים לא ממשלתיים).

13. זאת ועוד, הוועדה מציינת כי בדוחותיהן של כמה מהמדינות שהן צד לאמנה לא סופק מידע כלשהו בנוגע ליחס הניתן לנאשמים קטינים ולעבריינים קטינים. סעיף 10 ב' (2) קובע כי קטינים שהואשמו יופרדו מבגירים. המידע הנמסר בדוחות מלמד כי מדינות מסוימות אינן מקדישות את תשומת הלב הנחוצה לכך שזוהי הוראה מחייבת של האמנה. נוסח האמנה קובע גם כי מקרים שבהם מעורבים קטינים חייבים להיבחן מהר ככל שניתן. על הדוחות לציין גם את האמצעים הננקטים בידי המדינות שהן צד לאמנה כדי לתת תוקף להוראה זו. ולבסוף, על-פי סעיף 10 ג', עבריינים קטינים יופרדו מבגירים ויזכו ליחס ההולם את גילם ואת מעמדם המשפטי בכל הנוגע לתנאי הכליאה, כגון שעות עבודה מעטות יותר וקשר עם קרובי משפחה, במטרה לקדם את חזרתם למוטב ואת שיקומם. סעיף 10 אינו קובע הגבלה כלשהי על גילם של קטינים. אף שגיל זה צריך להיקבע בידי כל מדינה מהמדינות שהן צד לאמנה לאור התנאים הרלוונטיים, חברתיים, תרבותיים ואחרים, הוועדה סבורה שמסעיף 6 ה' עולה כי יש לנהוג בכל האנשים שגילם מתחת ל-18 כקטינים, לפחות בעניינים הנוגעים למשפט הפלילי. על המדינות לספק מידע רלוונטי בנוגע לקבוצות הגיל של אנשים הזוכים ליחס של קטינים. בהקשר זה, המדינות שהן צד לאמנה מוזמנות לציין אם הן מחילות את כללי האו"ם הבסיסיים לניהול בתי המשפט לנוער, המוכרים ככללי בייגין (1987).